

Стасевська Оксана Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: sanasko@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1415-7984

ІСТОРИЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНСТРУКТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

У статті розглянуто актуальність осмислення проблеми ідентичності в період трансформаційних змін сучасного суспільства, проаналізовано зв'язок історичної ідентичності та історичної пам'яті. Автор вважає, що теоретичне визначення «історичної ідентичності» як конструкту соціально-гуманітарного знання постас важливою основою для процесу самоідентифікації особистості або соціальної групи в сучасному культурному просторі та висловлює позицію щодо дистинкції означеного конструкту.

***Ключові слова:** ідентичність, ідентифікація, історична ідентичність, історія, історична пам'ять, інтерпретація історичного минулого.*

Постановка проблеми. Українське суспільство тривалий час перебувало у стані перманентної невизначеності власного геополітичного вибору, протистояння різних політичних сил та ідеологій, балансування між політичною та етнічною моделлю націєбудівництва, а це, безумовно, позначалося на результативності ідентифікаційних процесів, формуванні власної самоусвідомленості, на забезпеченні стабільності розбудови держави. Отже, соціально-політичні процеси, ураховуючи різноманітність їх виявів, загострюють потребу в самовизначеності, активізують наукове співтовариство в прагненні глибокого та різнобічного аналізу феномену ідентичності. Актуальність нашого дослідження зумовлена ситуацією мультикультуралізму, наявності ознак асинхронності розвитку світу, поширенням мозаїчної (прискорення мінливості критеріїв ідентифікації залежно від змін конкретно-життєвої ситуації) та множинної ідентичностей (національна, регіональна, цивілізаційна, коли як критерії самовизначення використовуються іноді не однорядкові параметри), знеособленням людини в умовах глобалізованого суспільства та її прагненням визначити своє місце у світі. Причиною інтересу автора щодо обраної теми є напруженість в українському суспільстві ідентифікаційних процесів й на-

гальна необхідність відшукати та захистити історично обумовлену ідентичність.

У сучасному теоретичному (так само як й у політичному) дискурсі поняття «ідентичність» є досить популярним предметом дослідження абсолютно різних сфер наукового знання – історії, філософії, соціології, педагогіки, психології, літературознавства тощо. Цим зумовлена неоднозначність підходів до його тлумачення та розуміння [1]. Досліджуване поняття використовується в гуманітарному науковому дискурсі для характеристики відчуття особистістю самовизначеності та безперервності свого існування в часі й просторі. Під ідентичністю розуміється усталеність індивідуальних, соціокультурних, національних або цивілізаційних параметрів, які дозволяють відповісти на запитання: «хто я?» або «хто ми?», що властиво активному суб'єкту, здатному до самоосмислення, самоусвідомлення, самовідокремлення себе від «інших».

У класичному гуманітарному знанні домінувало уявлення про ідентичність як сутнісну властивість буття, про те, що кожному індивіду властиве єдине цілісне «Я», яке й забезпечує його самототожність. У постсучасності акцент зміщується з осмислення ідентичності як єдності та цілісності (як фундаментальних властивостей світу та особистості) у бік її осмислення як роздільності та відмінності. Унаслідок цього виникає увага до множинності реальних й можливих ідентичностей, акцентується проблема кризи ідентичності.

Широке використання в науці, в політиці, у засобах масової інформації цього поняття певним чином нівелює його можливості у виявленні особливостей та закономірностей розвитку сучасного суспільства. Американські дослідники Р. Брубейкер та Ф. Купер відкрито закликають до «обережного» використання поняття ідентичності як аналітичної категорії [2], утім пропонують не відмовлятися, а лише здійснити його чітке розмежування/визначення, виходячи із його тісного зв'язку із реальними соціальними та культурними проблемами суспільства.

Подібну позицію демонструє у свої працях З. Бауман, відзначаючи не просто справжній вибух інтересу до ідентичності, а і її значущість для ціннісного осмислення та вивчення важливих ознак сучасного життя: він констатує, що ніякий інший аспект нашого життя не привертає такої уваги філософів, політологів, соціологів, психологів. Та справа не тільки в тому, що дослідження ідентичності сьогодні є незалежною та досить розвиненою галуззю знання, а в тому, що ідентичність перетворилася на свого роду призму, через яку розглядаються та оцінюються важливі риси суспільства, виклики мультикультурного світу, місце людини в постсучасному світі, зміни соціокультурної ситуації в епоху глобалізації [3, с. 113].

Аналіз основних досліджень та публікацій. Вивчення питання самовизначення людини, особистості, соціальної групи започатковане у ХХ ст. у ме-

жах психологічної науки, а згодом воно поширилося в політологію, соціологію, культурологію, філософію, історію, етику, поступово породжуючи «проблему ідентичності». Ця проблематика має тривалу історію, вона досліджувалася в працях таких відомих західних мислителів, як Т. Адорно, Ю. Габермас, С. Гантінгтон, В. Гесле, Е. Гіденс, Е. Х. Еріксон, Е. Кассіпер, Е. Фромм, К. Хюбнер та ін. У сучасних умовах вона знаходиться в центрі уваги таких дослідників, як Н. Веєхтер, М. Гарсія-Ольп, Х. Елшайяд, Л. МакЕнт-Аталіаніс, Н. Масуока, Б. Павліч-Мішневич, Дж. Ромен, І. Росселліні, А. Саучеллі, К. Серчел, М. Фромм, А. Чаудрі та ін. [4–24].

У радянський період подібні наукові розвідки майже не були поширені, але можна з очевидністю констатувати максимальну увагу до них у пострадянському соціально-гуманітарному дискурсі. Для вітчизняного академічного кола проблема ідентичності набула актуальності із середини 90-х рр. ХХ ст., коли вона постала однією із центральних для опису та аналізу соціокультурних процесів. Найбільш активно у вітчизняному науковому колі досліджується національна ідентичність, про що свідчать роботи таких дослідників, як Є. Бистрицький, М. Вівчарик, М. Головатий, Є. Головаха, Р. Демчук, О. Забужко, Л. Іванова, Н. Ковтун, М. Козловець, В. Кремень, В. Малахов, Л. Нагорна, А. Пономарьова, М. Попович, Ю. Римаренко, В. Степаненко, М. Степико, В. Ткаченко, Г. Філіпчук, М. Шульга, Т. Ящук та ін. [25–32]. Висвітленню проблем пошуку культурної та національної ідентичності українців на сучасному етапі присвячені праці таких вітчизняних учених, як О. Гнатюк, О. Гринів, Ж. Денисюк, І. Лисий, М. Розумний, М. Рябчук, М. Шепелев, С. Шергін та ін. [33–35]. Аналіз різновидів соціальних ідентичностей (перш за все таких, як національна, громадянська та регіональна) та їх концептуалізація здійснена в публікаціях В. Арбеніної, А. Борисюк, О. Злобіної, К. Івашенко, А. Колодія, І. Кресіної, О. Майбороди, С. Макеєва, Л. Нагорної, М. Обушного, Н. Пелагеші, О. Резника, А. Ручки, О. Стегнія та ін. [36–46].

Сучасна наукова рефлексія щодо ідентичності досить різноманітна та виявила себе достатньо особливо на початку ХХІ ст. Проте чисельна кількість досліджень із означеної проблематики не зменшує її актуальності, демонструє, що окремі ключові аспекти залишаються відкритими. Зокрема, автор вважає, що в ситуації активних глобальних трансформаційних процесів недостатньо уваги приділено осмисленню історичної ідентичності, яка зумовлює визначеність статусу соціальних та культурних груп, а також безпосередньо впливає на якість міжкультурної комунікації.

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі поняття «історична ідентичність» на основі таких теоретичних підходів, як соціальний, конструктивістський, когнітивний, філософсько-культурологічний, екзистенційно-гуманістичний, а також у дистинкції його як теоретичного конструкту соціаль-

но-гуманітарного знання, в експлікації зв'язку з іншими складовими ідентифікаційного процесу.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж буде зроблена спроба теоретичного визначення досліджуваного конструкту, розглянемо низку базових понять, зокрема «ідентичність» та «ідентифікація» [47, с. 110]. Очевидний факт, що індивід не здатний здійснювати життєдіяльність поза ототожненням себе з іншими. Питання самовизначення первинно вживається як властивість речей зберігати свою сутність, специфіку за умов будь-яких змін, у ньому виражається визначеність та приналежність людини до певної групи: класу, стану, суспільства, народу, нації. Ідентичності у своїй різноманітності – національні, етнічні, історичні, професійні, расові, мовні, територіальні, географічні, конфесійні, регіональні, станові, класові, стратифікаційні, статеві, корпоративні та ін. – можуть бути умовно поділені на природні та штучні. Природні існують самі по собі, відтворюють самі себе й залежать не від діяльності людини, а від тих ознак, поміяти які людина не здатна (наприклад, людина не може поміяти расову або етнічну приналежність, оскільки раса або етнос не мають організації, що відтворює ідентичність), вони в політичному сенсі дуже архаїчні та досуб'єктні. Штучні – національні, професійні, соціальні, культурні та ін. – вимагають певної організації, конструюються і спеціально підтримуються, що й забезпечує їх підтримку. Наприклад, національна держава постійно відтворює свою ідентичність через національну історію, національну валюту, національну армію, національну систему освіти, національну правову систему, національну наукову спільноту, національну мову. Ідентичність тяжіє не до об'єктивного, а до суб'єктивного характеру, це інтерпретація місця людини в культурному світі, в темпоральному (у часі) та в топологічному (у просторі) вимірах. Тобто ідентичність – це завжди уявний конструкт.

Поняттям «ідентифікація» позначається суб'єктно-об'єктний, свідомо здійснюваний процес. У процесів ідентифікації має бути певне об'єктивне підґрунтя, якою є сама об'єктивна соціокультурна дійсність. Відмінності між поняттями «ідентичність» та «ідентифікація» мають не сутнісний характер, а семантичний та практичний, тому що вони мають на увазі одну й ту саму феноменологічну реальність. Отже, перше поняття – результат, друге – динамічний процес його формування. У науковій традиції ідентичність описується через ототожнення (як у класичній філософії) або через відмежування (як у постнекласичній філософії).

В історичному контексті проблема ідентичності набула важливості нещодавно, оскільки на ранніх етапах еволюції людства не стояло питання самовизначення, пізніше суспільство формувало чіткі картини світу відповідно до конкретного культурно-історичного етапу свого розвитку, які й забезпечували

людині розуміння свого місця в соціумі. Динамічне ускладнення суспільного життя в Новий час актуалізує цю проблему, й на сьогодні вона вже постає як одна із ключових для соціогуманітарного знання. З другої половини ХХ ст. поширилася тенденція розглядати ідентичність у соціокультурному ракурсі, виходячи з того, що їй належить особлива роль як чинника побудови консолідуючих ціннісних систем, єднальних типів орієнтацій, соціалізації на ґрунті взаємодії, а культура є тим генетичним кодом, яка забезпечує розвиток людства в напрямі створених ним упродовж тривалої еволюції традицій і цінностей. Сучасний етап осмислення соціокультурної ідентичності містить такі дослідницькі підходи: культурологічний (ідентичність постає як власне культурологічне поняття, в якому культурна ідентичність «поглинає» соціальну) і соціологічний (культурна ідентичність розглядається як окремий випадок соціальної).

Структурно соціокультурна ідентичність характеризується виокремленням персонального (індивідуального) та соціального (групового) рівнів; наявністю різних модифікацій/структурних складових – цивілізаційної, регіональної, політичної, громадянської, етнічної, національної, релігійної та в тому числі історичної, кожна з яких зовнішньо та внутрішньо врегульовує поведінкові реакції людини, від чого залежить сприйняття ідеалів, цінностей, орієнтирів, норм, принципів та ін. [48, с. 414–448]. Отже, вона постає відбиттям особистості людини в соціокультурному просторі [49]. Осягнення соціокультурної ідентичності традиційно здійснюється або з позиції есенціалізму (вона є природною, об'єктивно сформованою, не передбачає мінливості, тяжіє до стабільності та майже не залежить від соціальних трансформацій), або з позиції конструктивізму (вона є незавершеним конструктом, відкритим до змін, нестійким, неоднозначним, залежним від різних соціальних факторів).

Постсучасність, яка позначена неусталеністю соціуму, мінливістю його структури, поглибленням індивідуалізації та прискоренням переходу особистості із групи в групу, зумовила загальну кризу соціокультурної ідентичності, що є явищем світового масштабу, а, зокрема, в українському суспільстві виявляється в порушенні спадкоємності, коли руйнується та деформується одна, попередня, ідентичність, а нова ще остаточно не сформована [50].

Висока динамічність соціальних змін зумовлює трансформацію структури соціокультурної ідентичності, внаслідок чого одні модифікації зменшують, а інші збільшують свою значущість. Вагомість історичної ідентичності, самовизначення в часі пов'язана з тим, що ідентичність містить взаємодоповненість минулого і майбутнього. Цей зв'язок минулого й майбутнього, актуальність минулого та актуальність майбутнього дуже важливі як для окремої людини так і для суспільства. Людина безпосередньо живе в сьогоденні, але особистісний простір сьогодення опосередковано охоплює й минуле, й май-

бутнє. З утратою минулого як людина, так і суспільство в цілому, втрачає почуття ідентичності – відчуття тотожності самій собі та безперервності свого існування в часі й просторі, тобто історичну ідентичність. Важливо підкреслити, що «минуле» як те, що вже відбулося, є константою. Але воно надає досвід для майбутнього, яке завжди є відкритим: у людини залишається можливість змінити своє ставлення до нього, отримати нове бачення тих чи інших подій і внаслідок цього набути нове самовизначення, змінити себе й своє подальше життя. Тому нормальним для людини й суспільства є не заперечення і відчуження минулого (що означає втрату історичної ідентичності), а його переосмислення. «Минуле» є свого роду ресурсом для людини в сьогоденні, яке визначає її місце в культурному просторі «тут і тепер», а «майбутнє», як досвід минулого, пов'язане із визначенням подальшого вектора життєвого шляху.

Зверненість до терміна «історична ідентичність» зумовлена відродженням інтересу до історичного досвіду в сучасному світі в контексті переосмислення проблеми ідентичності, оскільки вона детермінована конкретно-історичними умовами. Водночас підвищений інтерес до історичного минулого зумовлений втратою тієї соціальної ідентичності, яка була визнана в сьогоденні як неправильна, нагальною потребою в новій інтерпретації історії через своєрідне «прискорення часу». Принципове значення для осмислення конструкту «історична ідентичність» мають такі характеристики: включеність індивіда до певної соціальної групи та спільноти, які усвідомлюють єдність історичного минулого; характер співвіднесення себе з історичним минулим, або формальне зарахування себе до конкретної історичної групи, коли людина засвоює лише зовнішні ознаки приналежності (уявна ідентичність), або «глибоке» й свідоме прийняття конкретного історичного минулого. Історія є чинником, передумовою, базою специфічної історичної ідентичності, яка поєднує домінантні риси національного характеру з історією його формування. Отже, зрозуміти себе можна тільки в історичній перспективі, приймаючи або ні минуле.

До осмислення конструкту «історична ідентичність» долучалася значна кількість авторів, які акцентували невідривний зв'язок між феноменами ідентичності та історичного минулого. Е. Еріксон називав найважливішою умовою розуміння сутності ідентичності її історичність. Учений вважає, що в будь-якому аналізі (політологічному, соціологічному, філософському, філологічному) ідентичність не можна уявити як кінцевий результат або досягнення. Кожен індивід включений в історію, в потік соціальних змін. Людське життя – це неповторне поєднання індивідуальної душі та духовних шукань епохи, комбінація здібностей, створених у віддаленому минулому, можливостей, що надаються ним, поєднання неусвідомлюваних передумов, що склалися в ході

індивідуального розвитку, й соціальних умов, що виникають і відтворюються в процесі взаємодії поколінь. Так виникає історична ідентичність [51, с. 215], саме історія, зверненість до вивчення історії надає ресурс процесу ідентифікації. Тезу про історичну природу означеного феномену відстоює німецький філософ Г. Люббе: «суб'єкти знаходять свою неповторну ідентичність серед їм подібних через історії» [52, с. 98–99]. Він пов'язував процес набуття історичної ідентичності з небувалим сплеском історизму в сучасному світі, який виражений в безпрецедентній за розмахом та інтенсивністю культурі історіографічного зображення власної та чужої ідентичності. Історизм сучасного суспільства викликаний, на його думку, реакцією на динамічне зростання знання, коли під тягарем новацій виникає дискомфорт сприйняття дійсності. Становлення і виявлення ідентичності відбувається в процесі розгортання часу, коли розкривається сутність людського «Я». Ця традиція розглядати ідентичність як історичний процес починається з філософії історії Г. В. Ф. Гегеля: він застосував це поняття не тільки до буття людини, а й до буття цілих націй, держав, при цьому становлення ідентичності є основною метою історичної еволюції. На його думку, ідентичність формується завдяки трьом темпоральним виявленням духовних зусиль людини: возз'єднанню зі своєю історією, минулим; набуттю ідентичності в сьогоденні; баченню майбутнього та свого місця в ньому [53]. Отже, людина завжди має певне відношення до свого минулого, оскільки історія дає обґрунтування ідентичності. Як зазначав Г. Люббе: «Індивідууми в їх неповторності можуть бути ідентифіковані за допомогою історій. Розповідаючи наші історії, ми демонструємо цю неповторність» [52, с. 108].

Як ми вже зазначали, процес ідентифікації має як просторовий, так і часовий вимір. Суспільство, частиною якого є особистість, постає як наявна спільнота із власним минулим, сьогоденням та майбутнім. Історія народу, нації, суспільства – це не просто календарне минуле, а культурно обґрунтована інтерпретація перебігу подій, фактів, оцінка діяльності видатних діячів. Вона як відчуття особистісної причетності до минулого надає усвідомлення власної не випадковості в суспільстві та світі, відчуття особистісної єдності, спільності з «Іншими» та історичної безперервності самобуття. Історія будь-якої спільноти (так само, як й однієї людини) спирається на те минуле, яке є значущим для розуміння себе в сьогоденні та вибудовування власного майбутнього [54, с. 123–128]. Таким чином, історична ідентичність зумовлена історичною пам'яттю.

Історична пам'ять як багаторівнева система є загально визнаними уявленнями про історію країни, нації, людини, які передаються, функціонують у публічному просторі та формують соціально-культурні ідентичності. Вона має різну інтерпретацію: як спосіб збереження й трансляції минулого в епоху

втрапи традиції, як соціальний запас знань та досвіду, як колективна пам'ять суспільства про минуле, як ідеологізована історія, що пов'язана з виникненням держави-нації тощо, також постає як здатність суб'єктів зберігати набутий досвід та як результат певного упорядкування спогадів шляхом осмислення пережитого досвіду [55]. Провідною функцією історичної пам'яті зазвичай визначають ідентифікаційну – ототожнення групи або окремої особистості із певною історико-культурною спільнотою, що дозволяє суспільству виявити зміст спільного минулого і на основі цього зробити осмисленим реальне буття та окреслити вектори поступу надалі [56]. Її можна уявити як своєрідний духовний стрижень, завдяки якому зберігається знання та інформація про еволюцію, конкретні етапи розвитку, умови існування та культурний потенціал суспільства (народу, нації). Історична пам'ять безпосередньо впливає на розуміння того, що представляє вищу цінність для самоусвідомлення та самовідчуття в суспільстві, отже, на життєвому рівні функціонування вона й забезпечує ідентифікаційні процеси [57].

Справедливо згадати про взаємовплив ідентичності та історичної пам'яті: історична пам'ять не просто психологічний феномен, який зумовлює здатність людини зберігати й утримувати у свідомості події минулого. Історична пам'ять детермінована ідентичністю, це конструкція, яка створюється з метою змінити, переробити розповідь про себе для того, щоб вписатися в контекст сучасності. У свою чергу, історична ідентичність є результатом активного входження людини в сьогодення, в якому перемикає реєстри пам'яті, завдяки чому зберігає цілісність своєї особистості, підтримує осмисленість свого існування, впевненість у своїй сучасності, почуття причетності до інших людей [58, с. 68].

Історична ідентичність дозволяє осмислити досвід історії, долаючи «багатоголосне» трактування історичних подій на основі постійного перегляду історії та її стереотипів соціально-історичною пам'яттю [59]. Водночас історія є одним із найдієвіших чинників формування ідентичності, оскільки історичне минуле визначає ставлення до теперішнього, яке, у свою чергу, задає сприйняття минулого і тому історія з неминучістю буде переосмислюватися та переписуватися. Вона допомагає усвідомити унікальність своєї ідентичності. При цьому наголошується, що соціально-культурні спільноти (народ, нація, різні соціальні групи) набувають та втрачають свою ідентичність тільки в процесі історичного розвитку. Ідентичність суб'єкта ототожнюється з його історичним минулим, відокремити минуле від ідентичності (особи, соціуму) неможливо, але чому тоді виникає криза ідентичності, що спричинює зміну історичної ідентичності? Відповідь на це запитання міститься в працях Ф. Р. Анкерсмита: він звертається до ролі історичної пам'яті як процесу запам'ятовування та забування, говорить про процес «активного забування» –

заміну одних образів минулого новими, ігнорування окремих аспектів минулого, «витискання» із пам'яті болючих сторінок та фактів або розрив із «болісним минулим», що й призводить до відмежування від старої історичної ідентичності та конструювання нової [60].

І. В. Дьомін розглядає історичну ідентичність як сутнісну співвіднесеність соціального об'єкта зі своїм минулим, з певною історичною традицією. Таке трактування означає, що для соціального суб'єкта завжди, в тому числі й у ситуації кризи ідентичності, зберігається можливість відрізнити своє минуле від чужого минулого, дізнатися та пізнати себе у своєму минулому [61]. Структуру історичної ідентичності формують ментальність, історичний досвід, традиції, релігія, національні символи, статус рідної мови [59, с. 319], не менш важливим є збереження артефактів, підтримка архівної діяльності, активація музейної роботи та охорона пам'ятників старовини. Джерелом історичної ідентичності є процес інтерпретації та конструювання історії. Водночас поняття історичної ідентичності тісно пов'язане із поняттям ментальності – глибинним рівнем колективної та індивідуальної свідомості (включаючи й несвідоме), відносно стійкої сукупності настанов та схильностей індивіда або соціальної групи щодо сприйняття світу [62, с. 301]. Ментальність значною мірою є сталою, втім не виключає й певну динамічність через мінливість соціального простору. Таким чином, історична ідентичність, як модифікація соціокультурної, в певному сенсі є умовою стабільності та майбутніх змін ментальності, а також важливим інструментом її розуміння.

Механізм конструювання історичної ідентичності є одним із маркерів збереження та зміцнення державності. Загальний процес культурної глобалізації робить вкрай важливим для держави, нації, іншої спільноти створення відчуття спільної долі в минулому, а відповідно й в майбутньому. Самовизначення себе в історичному сенсі видається простою справою: константність історії має цьому сприяти, отже, історична ідентичність може бути тільки одна на відміну від соціокультурної, яка передбачає певну множинність через чисельність тих ролей, які людина виконує в суспільстві та їх мобільність. Утім наявність декількох інтерпретацій минулого – декількох історій – ускладнює процес пошуку ототожнення себе із минулими. Отже, конструювання історичної ідентичності значною мірою залежить від виваженої ідеологічної стратегії, від контрольованої конкуренції інтерпретацій історії, від неприпустимості підміняти серйозну професійну аналітику «сурогатними версіями та симулякрами» [63]. Вироблення прийнятної для всього суспільства версії інтерпретації минулого зазвичай ускладнюється політичним протистоянням, що призводить до співіснування різних його версій та, як наслідок, ускладнення спільної історичної ідентифікації. Для формування єдиної історичної ідентичності в суспільстві необхідно проводити продуману «історичну по-

літику» (що означає свідоме та цілеспрямоване використання історії як інструменту політичного життя), здійснювати таку інтерпретацію минулого, в якій поєднувалися б уявлення про єдність, трагізм і велич історичного шляху народу, були б відсутніми помилкова та неправдива інформація про події минулого, була б прийнята установка на раціональний підхід до вітчизняної історії, на основі чого були б вироблені основні принципи формування її загальноприйнятої версії. Це фактично означає деполітизацію історії як шляху до становлення історичної ідентичності.

Висновки. Проведене дослідження показало, що історична ідентичність є складовою соціокультурної ідентичності та водночас вона є її основою. Чинник історичної (само)ідентифікації, поряд з національною, етнічною, професійною, расовою, мовною, територіальною, географічною, конфесійною, регіональною, корпоративною тощо, відіграє істотну роль у структуруванні ідентичності особистості або групи, дозволяє соціуму здійснювати самокорекцію, забезпечуючи адаптацію людини до мінливого світу. В узагальненому сенсі теоретичний конструкт «історична ідентичність» постає як сутнісна співвіднесеність соціального суб'єкта зі своїм минулим, з тією чи іншою історичною традицією, як спосіб орієнтації людини у світі. Таке формулювання заздалегідь передбачає, що для соціального суб'єкта завжди (навіть у ситуації «кризи ідентичності») зберігається принципова можливість відрізнити своє минуле від чужого минулого, дізнатися і пізнати себе у своєму минулому. Як у свій час зазначав відомий український мислитель Г. Шпет, духовне багатство індивіда є минуле народу, до якого він сам себе відносить [64, с. 153]. Будь-яке суспільство тільки через історію отримує (пізнає, набуває, конструює) власну ідентичність.

Таким чином, історична ідентичність має двоїстий характер: природний (що зумовлено незмінністю минулого та онтологічно передує історієписанню) та штучний. У такому ракурсі цей конструкт постає як незавершений, відносний, реляційний, який активно конструюється інституційно з метою формування усталених, тривких зв'язків у суспільстві на основі побудування загально визнаної версії єдиного для всіх історичного минулого. Вона постає як досить «пластичний», незавершений атрибут соціального суб'єкта, а її формування є перманентним процесом, що залежить від суперечливості інтерпретацій, безперервного оновлення й доповнення наших знань про минуле.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хашієва Л. В. Сучасні концепції ідентичності: стратегічний підхід. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 2(49). С. 77–83.
2. Брубсйкер Р., Купер Ф. За пределами идентичности. *Мифы и заблуждения в изучении культуры и национализма*: [сборник] / [ред.-сост.: И. Герасимов, М. Могильнер, А. Семсенов]. Москва: Новое изд-во, 2010. С. 131–192.

3. Бауман З. Индивидуализированное общество / пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева. Москва: Логос, 2005. 390 с.
4. A question of identity: social, political, and historical aspects of identity : dynamics in Jewish and other contexts / edited by Dikla Rivlin-Katz, Noah Hacham, Geoffrey Herman, and Lilach Sagiv. Berlin; Boston: Walter de Gruyter Oldenbourg, 2019. 394 p.
5. Cercel C. Romania and the quest for European identity : Philo-Germanism without Germans. London; New York: Routledge; Taylor & Francis Group, 2019. vii, 199 p.
6. Chaudhri A. Multiracial identity in Children's Literature. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. xi, 154 p.
7. Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course / edited by Sakari Taipale, Terhi-Anna Wilska and Chris Gillcard. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. xiii, 230 p.
8. Elshayyal K. Muslim identity politics: Islam, activism and equality in Britain. London: I. B. Tauris, 2018. xxiii, 312 p.
9. Fromm M. T. Borderland Memories: Searching for Historical Identity in Post-Mao China. Cambridge; New York, NY: Cambridge University Press, 2019. xiii, 290 p.
10. Garcia-Olp M. How colonization impacts identity through the generations: a closer look at historical trauma and education. Muenchen: Lincom GmbH, 2019. 237 p.
11. History and belonging: representations of the past in contemporary European politics / Edited by Stefan Berger and Cancr Tekin. New York: Berghahn, 2018. vi, 206 p.
12. Identity and loss of historical memory: the destruction of archives / Igor Filippov & Flocel Sabaté (eds.). Bern; New York: Peter Lang, 2017. 351 p.
13. Identity, politics and the study of Islam: current dilemmas in the study of religions / edited by Matt Sheedy. Bristol, CT: Equinox Publishing Ltd., 2018. vi, 226 p.
14. Language and identity in multilingual Mediterranean settings: challenges for historical sociolinguistics / edited by Piera Molinelli. Berlin; Boston: De Gruyter Mouton, 2017. ix, 365 p.
15. Masuoka N. Multiracial identity and racial politics in the United States. New York: Oxford University Press, 2017. xiii, 260 p.
16. McEntee-Atalianis L. Identity in applied linguistics research. London; New York: Bloomsbury Academic, 2019. 314 p.
17. Pawlic-Miskiewicz B. Performance of identity of Polish Tatars: from religious holidays to everyday rituals. Berlin; New York: Peter Lang, 2018. 287 p.
18. Queering freedom: music, identity, and spirituality: anthology with perspectives from ten other countries / Karin S. Hendricks and June Boyce-Tillman (eds). Oxford; New York: Peter Lang AG, International Academic Publishers, 2018. xvi, 374 p.
19. Romain G. Race, sexuality and identity in Britain and Jamaica: the biography of Patrick Nelson, 1916–1963. London; New York: Bloomsbury, Bloomsbury Academic, 2017. xi, 264 p.
20. Rossellini I. Know Thyself: Western identity from classical Greece to the Renaissance. New York: Doubleday, 2018. xxii, 469 p.
21. Sauchelli A. Personal identity and applied ethics: a historical and philosophical introduction. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. vi, 243 p.

22. *The conscience wars: rethinking the balance between religion, identity, and equality / edited by Susanna Mancini, Michel Rosenfeld. Cambridge; New York, NY: Cambridge University Press, 2018. xx, 493 p.*
23. *Travelling pasts: the politics of cultural heritage in the Indian Ocean world / edited by Burkhard Schnepel, Tansen Sen. Leiden; Boston: Brill, 2019. xi, 275 p.*
24. Waechter N. *The construction of European identity among ethnic minorities: «Euro-minorities» in generational perspective. London; New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2020. xii, 163 p.*
25. Демчук Р. Українська ідентичність у модусі міфологем: [монографія] / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.». Київ: Стародавній Світ, 2014. 235, [8] с.
26. Іванова Л. Г. Національна ідентичність і державницька ідея в Україні (остання чверть XVIII – 60-і рр. XIX ст.): іст. розвідки. Київ: Дніпро, 2017. 365, [1] с.
27. Козловець М. А., Ковтун Н. М. Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізації: монографія. Київ: ПАРАПАН, 2010. 347 с.
28. Кремень В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації: (начерки метадисциплінар. дослідж.). Київ: Т-во «Знання» України, 2013. 415 с.
29. Нагорна Л. П. Національна ідентичність в Україні / НАН України, Ін-т політ. і стносац. дослідж. Київ: ІПіЕНД, 2002. 271 с.
30. Національна ідентичність і громадянське суспільство: [монографія] / Є. Бистрицький [та ін.]; [відп. ред. Є. К. Бистрицький]. Київ: Дух і літера, 2015. 450, [1] с.
31. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія / Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ: НІСД, 2011. 334 с.
32. Філіпчук Г. Г. Національна ідентичність: культурно-освітній вимір: [монографія]. Чернівці: Друк Арт, 2016. 303 с.
33. Глобалізація і культурна ідентичність: український вимір: [дослідження] / [О. В. Білий та ін.]; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ: Наукова думка, 2018. 276, [1] с.
34. Денисюк Ж. З. Масова культура і національно-культурна ідентичність в добу глобалізації: монографія / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ: НАК-ККиМ, 2016. 223 с.
35. Лисий І. Я. Національно-культурна ідентичність філософії: сім наблизень до теми: [монографія]. Київ: Києво-Могилянська академія, 2013. 179 с.
36. Борисюк А. С. Професійна ідентичність медичного психолога: соціально-психологічний аналіз: монографія / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Чернівці: Книги-XXI, 2010. 440 с.
37. Злишков В. Л. Професійна ідентичність та особистість педагога: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Ніжин: Лисенко М. М. [вид.], 2014. 131 с.
38. Зражевська Н. І. Розуміння медіакультури: комунікація, постмодерн, ідентичність, ідеології, медіаконтроль: монографія. Черкаси: Ю. Чабаненко [вид.], 2012. 408 с.
39. Етнопсихологічний вимір України: семіозис, міфотворчість, ідентичність: монографія / [Лозова О. М. та ін.; під наук. ред. Лозової О. М.]. Київ: Інтерсервіс, 2014. 192 с.

40. Казакевич О. М. Українська мова, нація та ідентичність у міжімперському просторі (друга половина XIX – початок XX століття): монографія. Київ: Вінниця: Нілан, 2018. 405 с.
41. Калуга В. Ф. Ідентичність та самоідентичність в соціальному бутті людини: від конфлікту до єднання: монографія. Ніжин: Лисенко М. М. [вид.], 2014. 411 с.
42. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2011. 399 с.
43. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст: [монографія] / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2008. 405 с.
44. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань: [монографія] / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 269 с.
45. Обушний М. І. Етніонаціональна ідентичність – феномен самовизначення українців. Київ: Редакційно-видавничий центр «Київський ун-т», 1999. 40 с.
46. Педагогічна комунікація та ідентичність педагога: монографія / [Г. О. Балл та ін.; за наук. ред. В. Л. Злиwkова]; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ: Педагогічна думка, 2011. 160 с.
47. Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 396 с.
48. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.]; за ред. М. П. Трєбіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
49. Козловець М. А. Ідентичність: поняття, структура і типи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. Вип. 57. С. 3–9.
50. Смірнова О. Д. Проблема кризи культурної ідентичності в сучасній українській філософії. *Грані*. 2015. № 1. С. 44–50.
51. Эриксон Э. Детство и общество / пер. науч. ред. [и примеч.] А. А. Алексеева; [статьи Д. Элkinда, Сонина В. А.]. Санкт-Петербург: Психол. центр «Ленато»; Балашиха: Фонд «Унив. кн.», 1996. 589, [1] с.
52. Люббе Г. Историческая идентичность. *Вопросы философии*. 1994. №4. С. 94–113.
53. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук. Т. 3. Философия духа / отв. ред. Е. П. Ситковский; редкол.: Б. М. Кедров и др. Москва: Мысль, 1977. 471 с.
54. Філософія історії: підручник для вищої школи / Бойченко В. Г., Горлач М. І., Мануйлов Є. М. та ін. Харків: Прапор, 2006. 656 с.
55. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / пер. з нім. Володимир Кам'янськ. Львів: Літопис, 2010. 358 с.
56. Зашкільняк Л. Історична пам'ять і соціальні функції історії у сучасному світі. *Україна Європа Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / гол. ред. Л. М. Алексієвськ. Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. Вип. 2. С. 156–159.

57. Стасевська О. А. Експлікація аксіологічного аспекту концепту «історична пам'ять». *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2018. № 1(36). С. 123–135.
58. Сергейчик Е. М. Историческая идентичность: территория и карта. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 17. Философия. Конфликтология. Культурология. Религиоведение*. 2016. Вып. 1. С. 63–71.
59. Мартинов А. Українська історична ідентичність у загальноєвропейському контексті: спільні риси та особливості. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2012. Вип. 21. С. 314–331.
60. Анкерсмит Ф.-Р. Возвышенный исторический опыт / пер. с англ. А. А. Олейникова, И. В. Борисовой, Е. Э. Ляминой и др. Москва: Европа, 2007. 612 с.
61. Демин И. В. Проблема исторической идентичности в постметафизической философии истории. *Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия: Философия. Филология*. 2015. №2 (18). С. 3–18.
62. Трєбін М. П. Правова ментальність європейців. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Політологія. 2017. №2 (33). С. 298–305.
63. Нагорна Л. Ідентифікаційні кризи як стимулятори насильства та свідомісних стереотипів. *Регіональна історія України. Збірник наукових статей*. 2016. Вип. 10. С. 77–100.
64. Шпет Г. Введение в этническую психологию. Санкт-Петербург: Изд. дом «П. Э. Т.» при участии изд-ва «Алетейя», 1996. 153,[2] с.

REFERENCES

1. Khashyieva, L. V. (2015). Suchasni kontseptsii identychnosti: stratehichniy pidkhid (Modern Identity Concepts: A Strategie Approach). *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Public administration theory and practice*. 2(49), 77–83 [in Ukrainian].
2. Brubejker, R. & Kuper, F. (2010). Za predclami identychnosti (Beyond Identity). Gerasimov, I., Mogil'ner, M. & Semenov, A. (Eds.) *Mify i zabluzhdeniya v izuchenii imperii i nacionalizma (Myths and fallacies in the study of empire and nationalism): [sbornik]* (pp. 131–192). Moskva: Novoe izd-vo [in Russian].
3. Bauman, Z. (2005). *Individualizirovannoe obshchestvo (Individualized society)* / per. s angl. pod red. V. L. Inozemceva. Moskva: Logos [in Russian].
4. Rivlin-Katz, D., Hacham, N., Herman, G. & Sagiv, L. (Eds.) (2019). *A question of identity: social, political, and historical aspects of identity : dynamics in Jewish and other contexts*. Berlin; Boston: Walter de Gruyter Oldenbourg.
5. Cercel, C. (2019). *Romania and the quest for European identity : Philo-Germanism without Germans*. London; New York: Routledge; Taylor & Francis Group.
6. Chaudhri, A. (2017). *Multiracial identity in Children's Literature*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
7. Taipale, S., Wilska, T.-A. & Gilleard, C. (Eds.) (2018). *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

8. Elshayyal, K. (2018). *Muslim identity politics: Islam, activism and equality in Britain*. London: I. B. Tauris.
9. Fromm, M. T. (2019). *Borderland Memories: Searching for Historical Identity in Post-Mao China*. Cambridge; New York, NY: Cambridge University Press.
10. Garcia-Olp, M. (2019). *How colonization impacts identity through the generations: a closer look at historical trauma and education*. Muenchen: Lincom GmbH.
11. Berger, S. & Tekin, C. (Eds.) (2018). *History and belonging: representations of the past in contemporary European politics*. New York: Berghahn.
12. Filippov, I. & Sabaté, F. (Eds.) (2017). *Identity and loss of historical memory: the destruction of archives*. Bern; New York: Peter Lang.
13. Sheedy, M. (Ed.) (2018). *Identity, politics and the study of Islam: current dilemmas in the study of religions*. Bristol, CT: Equinox Publishing Ltd.
14. Molinelli, P. (Ed.) (2017). *Language and identity in multilingual Mediterranean settings: challenges for historical sociolinguistics*. Berlin; Boston: De Gruyter Mouton.
15. Masuoka, N. (2017). *Multiracial identity and racial politics in the United States*. New York: Oxford University Press.
16. McEntee-Atalians, L. (2019). *Identity in applied linguistics research*. London; New York: Bloomsbury Academic.
17. Pawlic-Miskiewicz, B. (2018). *Performance of identity of Polish Tatars: from religious holidays to everyday rituals*. Berlin; New York: Peter Lang.
18. Hendricks, K. S. & Boyce-Tillman, J. (Eds) (2018). *Queering freedom: music, identity, and spirituality: anthology with perspectives from ten other countries*. Oxford; New York: Peter Lang AG, International Academic Publishers.
19. Romain, G. (2017). *Race, sexuality and identity in Britain and Jamaica: the biography of Patrick Nelson, 1916-1963*. London; New York: Bloomsbury, Bloomsbury Academic.
20. Rossellini, I. (2018). *Know Thyself: Western identity from classical Greece to the Renaissance*. New York: Doubleday.
21. Sauchelli, A. (2018). *Personal identity and applied ethics: a historical and philosophical introduction*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
22. Mancini, S. & Rosenfeld, M. (Eds.) (2018). *The conscience wars: rethinking the balance between religion, identity, and equality*. Cambridge; New York, NY: Cambridge University Press.
23. Schnepel, B. & Sen, T. (Eds.) (2019). *Travelling pasts: the politics of cultural heritage in the Indian Ocean world*. Leiden; Boston: Brill.
24. Wacchter, N. (2020). *The construction of European identity among ethnic minorities: «Euro-minorities» in generational perspective*. London; New York: Routledge Taylor & Francis Group.
25. Demchuk, R. (2014). *Ukrainska identychnist u modusi mifoloheh (Ukrainian identity in the modus of mythology): [monohrafiia] / Nats. un-t «Kyievo-Mohylian. akad.»*. Kyiv: Starodavnii Svit [in Ukrainian].
26. Ivanova, L. H. (2017). *Natsionalna identychnist i derzhavnytska ideia v Ukraini (ostannia chvert XVIII – 60-i pp. XIX st.): ist. rozvidky (National Identity and the State*

- Idea in Ukraine (Last Quarter XVIII – 60 years of XIX century): Historical Intelligence). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
27. Kozlovets, M. A. & Kovtun, N. M. (2010). *Natsionalna identychnist v Ukraini v umovakh hlobalizatsii* (National identity in Ukraine in the context of globalization): monohrafiia. Kyiv: PARAPAN [in Ukrainian].
 28. Kremen, V. & Tkachenko, V. (2013). *Ukraina: identychnist u dobu hlobalizatsii: (nacherky metadystyplinar. doslidzh.)* (Ukraine: Identity in the Age of Globalization: (sketches of metadisciplinary research)). Kyiv: T-vo «Znannia» Ukrainy [in Ukrainian].
 29. Nahorna, L. P. (2002). *Natsionalna identychnist v Ukraini* (National identity in Ukraine) / NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. Kyiv: IPIEND [in Ukrainian].
 30. Bystrytskyi, Ye. K. (Ed.) (2015). *Natsionalna identychnist i hromadianske suspilstvo* (National identity and civil society): [monohrafiia] / Ye. Bystrytskyi [ta in.]. Kyiv: Dukh i litera [in Ukrainian].
 31. Stepyko, M. T. (2011). *Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia* (Ukrainian identity: the phenomenon and the principles of formation): monohrafiia / Nats. in-t strateh. doslidzh. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
 32. Filipchuk, H. H. (2016). *Natsionalna identychnist: kulturno-osvitnii vymir* (National identity: a cultural and educational dimension): [monohrafiia]. Chernivtsi: Druk Art [in Ukrainian].
 33. Bilyi, O. V. and others (2018). *Hlobalizatsiia i kulturna identychnist: ukrainskyi vymir* (Globalization and cultural identity: the Ukrainian dimension): [doslidzhennia] / NAN Ukrainy, In-t filosofii im. H. S. Skovorody. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
 34. Denysiuk, Zh. Z. (2016). *Masova kultura i natsionalno-kulturna identychnist v dobu hlobalizatsii* (Mass culture and national-cultural identity in the age of globalization): monohrafiia / Nats. akad. ker. kadriv kultury i mystetstv. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian].
 35. Lysyi, I. Ya. (2013). *Natsionalno-kulturna identychnist filosofii: sim nablyzhen do temy* (National-cultural identity of philosophy: seven approximations to the topic): [monohrafiia]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia [in Ukrainian].
 36. Borysiuk, A. S. (2010). *Profesiina identychnist medychnoho psykholoha: sotsialno-psykholohichniy analiz* (Professional identity of medical psychologist: a socio-psychological analysis): monohrafiia / Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. Chernivtsi: Knyhy-XXI [in Ukrainian].
 37. Zlyvkov, V. L. (2014). *Profesiina identychnist ta osobystist pedahoha* (Professional identity and personality of the teacher): navch. posib. dla studentiv VNZ. Nizhyn: Lysenko M. M. [vyd.] [in Ukrainian].
 38. Zrazhevskaya, N. I. (2012). *Rozuminnia mediakultury: komunikatsiia, postmodern, identychnist, ideologii, mediakontrol* (Understanding media culture: communication, postmodernity, identity, ideologies, media control): monohrafiia. Cherkasy: Yu. Chabanenko [vyd.] [in Ukrainian].
 39. Lozova, O. M. (Ed.) (2014). *Etnopsykholohichniy vymir Ukrainy: semiozys, mifotvorchist, identychnist* (Ethno-psychological dimension of Ukraine: semiosis, myth-making, identity): monohrafiia / Lozova O. M. ta in. Kyiv: Interservis [in Ukrainian].

40. Kazakevych, O. M. (2018). *Ukrainska mova, natsiia ta identychnist u mizhimperskomu prostori (druga polovyna XIX – pochatok XX stolittia)* (Ukrainian language, nation and identity in the inter-imperial space (second half of XIX – beginning of XX century)): monohrafiia. Kyiv; Vinnytsia: Nilan [in Ukrainian].
41. Kaluha, V. F. (2014). *Identychnist ta samoidentychnist v sotsialnomu butti liudyny: vid konfliktu do yednannia* (Identity and self-identity in human social life: from conflict to unity): monohrafiia. Nizhyn: Lysenko M. M. [vyd.] [in Ukrainian].
42. Kikinezhdi, O. M. (2011). *Genderna identychnist v ontogenezi osobystosti* (Gender identity in personality ontogeny): monohrafiia. Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan [in Ukrainian].
43. Nahorna, L. P. (2008). *Rehionalna identychnist: ukrainskyi kontekst* (Regional identity: the Ukrainian context): [monohrafiia] / NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa [in Ukrainian].
44. Nahorna, L. P. (2011). *Sotsiokulturna identychnist: pastky tsinnisnykh rozmezhuvan* (Sociocultural identity: traps of value distinction): [monohrafiia] / NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa. Kyiv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy [in Ukrainian].
45. Obushnyi, M. I. (1999). *Etnonatsionalna identychnist – fenomen samovyznachennia ukraintsiv* (Ethno-national identity is a phenomenon of self-determination of Ukrainians). Kyiv: Redaktsiino-vydavnychiy tsentr «Kyivskiy un-b» [in Ukrainian].
46. Zlyvkov, V. L. (Ed.) (2011). *Pedahohichna komunikatsiia ta identychnist pedahoha* (Pedagogical communication and teacher identity): monohrafiia / [H. O. Ball ta in.]; Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, In-t psykholohii im. H. S. Kostiuka. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
47. Khoma, N. M. (Ed.) (2015). *Suchasna politychna leksyka* (Modern political vocabulary): entsykloped. slovnyk-dovidnyk / [I. Ya. Vdovychyn, L. Ya. Uhryn, H. V. Shypunov ta in.]. Lviv: Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].
48. Trebin, M. P. (Ed.) (2019). *Polityko-pravova mentalnist ukrainskoho sotsiumu v umovakh yevropeiskoi intehratsii* (Political and legal mentality of the Ukrainian society in the conditions of European integration): monohrafiia / [O. O. Bezruk, V. S. Blikhar, L. M. Herasina ta in.]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
49. Kozlovets, M. A. (2011). Identychnist: poniattia, struktura i typy (Identity: concepts, structure and types). *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, 57, 3–9 [in Ukrainian].
50. Smimova, O. D. (2015). Problema kryzy kulturnoi identychnosti v suchasni ukrainskii filosofii (The problem of the crisis of cultural identity in contemporary Ukrainian philosophy). *Hrani – Facets*, 1, 44–50 [in Ukrainian].
51. Jerikson, Je. (1996). *Detstvo i obshchestvo* (Childhood and society) / Perevod, nauch. red. [i primech.] A. A. Alekseeva; [Stat`i D. Jelkinda, Sonina V. A.]. Sankt-Peterburg: Psihol. centr «Lenato»; Balashiha: Fond «Univ. kn.» [in Russian].
52. Ljubbe, G. (1994). Istoricheskaja identichnost' (Historical identity). *Voprosy filosofii – Philosophy Issues*, 4, 94–113 [in Russian].

53. Gegel', G. V. F. (1977). *Jenciklopedija filosofskih nauk (Encyclopedia of Philosophy). Vol. 3. Filosofija duha (Philosophy of spirit)* / Otv. red. E. P. Sitkovskij. Red. kolegija: B. M. Kedrov i dr. Moskva: «Mysl'» [in Russian].
54. Boichenko, V. H., Horlach, M. I., Manuilov, Ye. M. etc. (2006). *Filosofia istorii (Philosophy of History): Pidruchnyk dlia vyshchoi shkoly*. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
55. Riuzen, Y. (2010). *Novi shliakhy istorychnoho myslennia (New ways of historical thinking)* / Pereklav z nim. Volodymyr Kam'ianets. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
56. Zashkilniak, L. (2009). *Istorychna pam'iat i sotsialni funktsii istorii u suchasnomu sviti (Historical memory and social functions of history in the modern world)*. *Ukraina Yevropa – Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriya: Istorii, mizhnarodni vidnosyny / Hol. red. L. M. Aleksievets. Ternopil: Vydavnytstvo TNPU im. V. Hnatiuka, 2009. – Ukraine Europe World. The International Collection of Scientific Works. Series: History, International Relations / Editor-in-chief L. M. Alexiyevets. – Ternopil: Publishing House of Ternopil V. Hnatyuk National Pedagogical University, 2, 156–159* [in Ukrainian].
57. Stasevska, O. A. (2018). *Eksplikatsiia aksiolohichnoho aspektu kontseptu «istorychna pam'iat» (Explaining the axiological aspect of 'the historic memory' concept)*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: filosofii – Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine». Series: Philosophy, 1(36), 123–135* [in Ukrainian].
58. Sergejchik, E. M. (2016). *Istoricheskaja identichnost': territorija i karta (Historical identity: territory and map)*. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Ser. 17. Filosofija. Konfliktologija. Kul'turologija. Religiovedenie – Bulletin of St. Petersburg University. Ser. 17. Philosophy. Conflictology. Culturology. Religious studies, 1, 63–71* [in Russian].
59. Martynov, A. (2012). *Ukrainska istorychna identychnist u zahalnoievropeiskomu konteksti: spilni rysy ta osoblyvosti (Ukrainian historical identity in a pan-European context: common features and peculiarities)*. *Mizhnarodni zv'iazky Ukrainy: naukovi poshuky i znakhidky – Ukraine's International Relations: Research and Findings, 21, 314–331* [in Ukrainian].
60. Ankersmit, F.-R. (2007). *Vozvyshennyj istoricheskij opyt (Sublime historical experience)* / Per. s angl. A. A. Olejnikova, I. V. Borisovoj, E. Je. Ljaminov i dr. Moskva: Evropa [in Russian].
61. Demin, I. V. (2015). *Problema istoricheskoi identichnosti v postmetafizicheskoj filosofii istorii (The problem of historical identity in the post-metaphysical philosophy of history)*. *Vestnik Samarskoj gumanitarnoj akademii. Seriya: Filosofija. Filologija – Bulletin of the Samara Humanitarian Academy. Series: Philosophy. Philology, 2(18), 3–18* [in Russian].
62. Trebin, M. P. (2017). *Pravova mentalnist yevropeitsiv (Legal mentality of Europeans)*. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Politolohiia – Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine». Series: Political Science, 2(33), 298–305* [in Ukrainian].

63. Nahorna, L. (2016). Identyfikatsiini kryzy yak stymulatory nasylstva ta svidomisnykh stereotypiv (Identification crises as stimulants of violence and conscious stereotypes). *Rehionalna istoriia Ukrainy. Zbirnyk naukovykh statei – Regional History of Ukraine. Collection of scientific articles*, 10, 77–100 [in Ukrainian].
64. Shpet, G. (1996). *Vvedenie v jetnicheskuiu psihologiju (Introduction to Ethnic Psychology)*. Sankt-Peterburg: Izd. dom «P. Je. T.» pri uchastii izd-va «Aletejja» [in Russian].

Стисевская Оксана Анатольевна, кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры культурологии Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ИСТОРИЧЕСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ КАК ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ КОНСТРУКТ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ЗНАНИЯ

Статья посвящена осмыслению проблемы идентичности в период трансформационных изменений современного общества, проанализирована связь исторической идентичности и исторической памяти. Автор считает, что теоретическое определение «исторической идентичности» как конструкта социально-гуманитарного знания является основой для процесса самоидентификации личности или социальной группы в современном культурном пространстве и обосновывает свою позицию относительно дистинкции указанного конструкта.

Ключевые слова: идентичность, идентификация, историческая идентичность, история, историческая память, интерпретация исторического прошлого.

Stasevska Oksana Anatoliivna, Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Culturology Yaroslav Mudryi National
Law University, Kharkiv, Ukraine

HISTORICAL IDENTITY AS A THEORETICAL STRUCTURE OF SOCIO-HUMANITARIAN KNOWLEDGE

Problem setting. In modern theoretical (as well as in political) discourse, the concept of «identity» is a very popular subject of study of completely different spheres of scientific knowledge – history, philosophy, sociology, pedagogy, psychology, literary studies, etc. The relevance of the study of the problem of identity in the modern world is conditioned by the situation of multiculturalism, the presence of signs of asynchronous development of the world, the spread of mosaic and multiple identities. The reason for the author's interest in the chosen topic is also the aggravation of the identification processes in Ukrainian

society and the urgent need to preserve the historically conditioned identity. The widespread use in science, in politics, in the media of this concept requires a clear delineation/definition of the defined concept, based on its close connection with the real social and cultural problems of society. Identity research is today an independent and advanced field of knowledge, and the very concept of «identity» has become a prism through which important features of modern life are studied and evaluated.

Recent research and publications analysis. The problem of identity has been the subject of analysis in western science since the second half of the 1960s. She was approached by E. H. Ericsson, Y. Habermas, E. Fromm and others. In Soviet science, the concept of identity was not used, but in the post-Soviet sociohumanities it was actively studied. The most developed concepts of identity within the post-modern world belong to J. Habermas, E. Erickson, A. Etzioni, M. Castels, S. Huntington, V. Hesle, K. Hübner and others. For the domestic academic community, the problem of identity became urgent since the mid-1990s, when the problem of national identity began to be actively explored in the works of E. Bystritsky, M. Golovaty, E. Glovakh, O. Zabuzhko, V. Stepanenko, V. Kremen, V. Tkachenko, M. Ovcharik, L. Nagorny, M. Obushniy, N. Pelagesh, Y. Rimarenko, A. Ponomaryova, M. Popovich, M. Stepiko, M. Shulga, T. Yashchuk and others. Modern scientific reflection on identity has proved to be sufficient, but this debate is far from over. The author considers that in the scientific space insufficient attention is paid to comprehending the theoretical construct «historical identity».

Paper objective. The purpose of our study is to theoretical analysis of scientific sources for the study of the concept of «historical identity», as well as its distinction as a theoretical construct of social and humanitarian knowledge, establishing its connection with other components of the identification process.

Paper main body. The task to comprehending the the theoretical construct «historical identity» is conditioned by a revival of interest in the historical experience, in the historical past, which is caused by the loss of previous social identity, an urgent need for a new interpretation of history through a kind of «acceleration of time». History provides a resource for identifying identity: appealing to the study of history, to individual significant historical events, of historical figures aids the process of identification. The tradition of considering identity as a historical process begins with the G. Hegel's philosophy of history, which applied this concept to the existence of an individual, entire nations and states. The identification process has both a spatial and a temporal dimension. The history of the people, nation, society is not just a calendar past, but a culturally sound interpretation of the events and activities of prominent figures. Thus, historical identity is conditioned by historical memory. Historical memory, as a complex system, is a common conception of the past of a country, a nation, a person, which shapes socio-cultural identities. It serves both as the ability of subjects to retain the experience gained and as a result of a certain ordering of memories and experiences. Historical memory can be imagined as a kind of spiritual core through which knowledge and information about evolution, specific stages of development, conditions of existence and cultural potential of society (people, nations) are stored. It directly influences the understanding that is of the highest value for self-awareness and well-being in society, and provides identification processes. Historical memory is

determined by identity, that makes sense of the experience of history, overcoming «polyphonic» interpretation of historical events based on the constant revision of history and its stereotypes with socio-historical memory. At the same time, history is one of the most effective factors in the formation of identity, since the historical past determines the relation to the present, which in turn determines the perception of the future. The historical identity of the subject is identified with its historical past. This means that for the social subject, including in the situation of identity crisis, there is always an opportunity to distinguish his past from another's past, to know and to know himself in his past. The structure of historical identity is shaped by mentality, historical experience, traditions, religion, national symbols, status of the mother tongue. The source of historical identity is the process of interpreting and constructing history. Constructing historical identity depends to a large extent on a well-balanced ideological strategy, on the controlled competition of interpretations of history.

Conclusions of the research. Our studies have shown that historical identity is a component of sociocultural identity and at the same time is its foundation. The factor of historical (self)identification, along with national, ethnic, professional, racial, linguistic, territorial, geographical, confessional, regional, corporate etc., plays an essential role in the structuring of identity. In a generalized sense, the theoretical construct «historical identity» emerges as the essential correlation of the social subject with its past. The theoretical construct «historical identity» can be defined as an unfinished, unsteady, relational one that is actively constructed institutionally to form established, lasting bonds in society based on building a universally accepted version of a unified historical past. «Historical identity» is a continuous process of updating and supplementing our knowledge of our past in the search for historical identity.

Keywords: identity, identification, historical identity, history, historical memory, interpretation of the history.

